

Josef Válka

Národnost: česká

Datum narození: 13. července 1929

Místo narození: Podolí u Tišnova (dnes Borač)

Datum úmrtí: 13. května 2017

Místo úmrtí: Borač (okres Tišnov)

Sociální zařazení: Narodil se do řemeslnické rodiny a mládí prožil na vesnici. Jeho otec byl stolařem a matka pracovala v zemědělství. Na univerzitě se potkal s Růženou Ostrou, romanistkou a překladatelkou, se kterou se v roce 1955 oženil. O tři roky později se jim narodila dcera Hana. Byl zapálený do všeho, co dělal, a jeho temperament strhával pozornost posluchačů. Na druhé straně byl také velmi vznětlivý a jeho výbuchy řevu byly pověstné. Rád četl, přednášel a cestoval. Miloval přírodu a často chodil na procházky do okolí rodné Borače. Zemřel po těžké nemoci v nedožitých 88 letech.

Akademické působení

Mezi lety 1940 a 1948 studoval na reálném gymnáziu v Tišnově. Po maturitě nastoupil ke studiu historie a ruštiny na Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity. Ještě během studia začal přednášet starší československé dějiny a v roce 1953 získal doktorát filozofie. Mezi jeho učitelé byli přední historikové Rudolf Urbánek, Rudolf Holinka a také jeho pozdější školitel Josef Macůrek.

Po studiu pracoval dál na katedře historie jako odborný asistent, přičemž svou pozornost zaměřoval na společnost pozdního feudalismu. Na příkladu Moravy zkoumal ekonomiku, sociální poměry na venkově a selské vzpoury. Své výzkumy uceleně vydal v monografii *Hospodářská politika feudálního velkostatku na předbělohorské Moravě* (1962). V roce 1964 se habilitoval spisem *František Palacký, pojetí českých středověkých dějin a teorie dějepisectví*. Jeho badatelský zájem se tak postupně rozšiřoval také na dějiny myšlení, kultury a historiografie. Na studijní cesty jezdil do Francie a vědecky ho ovlivnila zejména tzv. nová historie. Tyto vlivy a zájmy vyústily v knihu *Předbělohorská doba* (1972), syntézu české společnosti v 15.–18. století.

V roce 1969 bylo zahájeno Váلكovo profesorské řízení, ale kvůli jeho názorům na sovětskou okupaci mu profesorský titul nebyl udělen. Navíc byl zbaven práva přednášet studentům na univerzitě a nemohl ani publikovat. Sám vzpomínal, že po „zákazu“ rozmlouval svým studentům projekt pokračování jeho přednášek mimo akademickou půdu. I přes zákaz publikovat monografie dál bádala a vydal dva díly syntézy moravských dějin ve formě skript. Přehled dějiny Moravy – *Stavovská Morava 1440–1620* (1978) a *Od Velké Moravy do husitské revoluce* (1980) se staly nejrecenzovanějšími historickými pracemi té doby. Válka v nich ukázal novou formu historické syntézy dějin země.

V roce 1990 konečně získal profesorský titul. Inspirován Georgesem Dubyem publikoval dvě velké syntézy moravských dějin: *Středověká Morava* (1991) a *Morava reformace, renesance a baroka* (1995). Kromě vlastní vědecké

činnosti se výrazně podílel také na organizaci vědecké práce. Byl členem vědeckých rad Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a Univerzity Karlovy. V roce 2007 se stal emeritním profesorem Masarykovy univerzity, na níž dále příležitostně přednášel.

Ocenění vědeckou komunitou

Podílel se na chodu a organizaci mnoha společenskovědních institucí. Byl členem Akademie věd ČR a Muzea J. A. Komenského v Uherském Brodě. Dále byl dopisujícím členem Královské historické společnosti v Londýně a členem Collegia Carolina v Mnichově. Získal ocenění Jihomoravského kraje, medaili Františka Palackého Za zásluhy o společenské vědy, pamětní medaili k 650. výročí založení Univerzity Karlovy v Praze a zlatou medaili Masarykovy univerzity. V neposlední řadě byl také rytířem Řádu akademických palem Francouzské republiky. Jako redaktor pomáhal vést několik časopisů a byl dlouholetým redakčním tajemníkem historické řady *Sborníku prací filozofické fakulty brněnské univerzity*.

Veřejná činnost

Studium střední školy během válečných let ovlivnilo jeho politickou orientaci a v roce 1948 vstoupil do KSČ. Ve straně byl zpočátku velmi aktivní. Stal se místopředsedou Fakultní organizace KSČ a díky tomu dostal v roce 1950 přednost před Františkem Nesvadbou při obsazování pozice odborného asistenta historického ústavu. V šedesátých letech začal zastávat myšlenky reformního komunismu a přátelil se například s Jaroslavem Šabatou.

Srpnová okupace ho silně zasáhla a k činnosti KSČ se začal velmi kriticky vyjadřovat. Během stranických čistek tak byl v roce 1970 z KSČ vyloučen. Jeho profesorské řízení bylo zastaveno a podle závěrů komplexního hodnocení se s ním nadále jako s možným profesorem nepočítalo. V roce 1974 dostal zákaz přednášet na univerzitě a také veřejně publikovat výsledky svého bádání. Některé z Válkových prací poté vyšly pod jménem jeho přítele Jaroslava Kudrny.

Po sametové revoluci byl rehabilitován a stal se členem několika vědeckých rad a institucí. Byl také členem předsednictva Grantové agentury České republiky. Kromě organizování vědeckého života byl velmi činný v oblasti publicistiky. Přispíval svými glosami a články do novin a televize. Jako pedagog a popularizátor vědy vydal několik skript a učebnic ke starším českým dějinám a úvodu do dějepisu. Celoživotně zastával názor, že věda se nedá dělat bez přednášek a diskusí se studenty.

Evaluace

Historik mezinárodního věhlasu, autor s citem pro psaní velkých syntéz dějin a emeritní profesor historie Masarykovy univerzity. Člen mnoha společenskovědních institucí a přední odborník na moravské dějiny.

Ohlasy

Patřil k nejlepším pedagogům katedry a fakulty. Spojení pedagogické a výzkumné práce u něj byly samozřejmostí, měl kultivovaný projev, dovedl studenty získat pro historii i pro vědu a diplomové a disertační práce které vedl, měly badatelskou hodnotu.

\ komise pro jmenování Josefa Války profesorem ve složení Josef Kolečka, Josef Polišenský a František Kavka

Řev strejdy Pepka se rozléhal po staveništi i po dokončené vilce; navozoval dojem, že ten, kdo jej vyluzuje, je strašný hrubián. Ani pro zasvěcené nebylo vždy snadné pochopit, že to tak nemyslí. Řval především na svou věrnou a oddanou ženu; vyčítal jí, že s ním po okupaci nechtěla zůstat ve Francii, a tím ho přiměla k návratu do sraček. \ Milan Uhde

Vedle jeho knih a studií však zůstane v paměti především výjimečná, neopakovatelná osobnost rozeného syntetika a strhujícího rétora, vědce sršícího nápady, který ovlivnil přinejmenším tři generace českých historiků. Osobnost, která vytvářela mosty mezi generacemi, mezi vědními obory, mezi Moravou a Čechami i mezi českými zeměmi a Evropou. \ Jaroslav Pánek

Vzpomínám si, že jsme se jednou přeli o to, jaký je v dějinách vzájemný vztah mezi myšlením a výrobními vztahy. Uprostřed debaty jsem si vzpomněl, že mám lístek na koncert, tak jsem se šel honem převléci a utíkal jsem po schodech dolů. Když jsem vyšel na chodník před domem, objevil se Pepek na balkoně, zcela ještě zaujatý naším rozhovorem, a na celé náměstí křičel: „Jarku, myšlení je součástí výrobního procesu.“ \ Jaroslav Mezník

Prameny a literatura

Archiv Masarykovy univerzity, fond A2 FF, osobní spisy, kart. 18/3.

Archiv Masarykovy univerzity, fond A2 FF, habilitace a profesury, kart. 22/5.

Archiv Masarykovy univerzity, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 231/4305.

FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří. *Filozofická fakulta Masarykovy univerzity. Pohled na dějiny a současnost*. Brno: Masarykova univerzita, 2010.

FUKSA, Karel. *Dokumentární cyklus Portréty – Josef Válka* [online]. 2005. [cit. 18. února 2019]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1185083644-portrety/305296361530003-josef-valka-historik/>>.

MEZNÍK, Jaroslav. *Můj život za vlády komunistů*. Brno: Matice moravská, 2005.

PÁNEK, Jaroslav. Josef Válka. (13. července 1929 – 13. května 2017). *Český časopis historický*, 2017, roč. 115, č. 3, s. 909–918.

UHDE, Milan. *Rozpomínky, co na sebe vím*. Praha – Brno: Torst – Host, 2013.

ZACPAL, Josef. Odešel historik Josef Válka. *Tišnovské noviny* [online], 28. 6. 2017. [cit. 17. září 2018]. Dostupné z: <<https://tisnovskenoviny.cz/2017/06/28/odesel-historik-josef-valka/>>.